

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

מטות

(חלק כח שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת מטות-מסעי, כ"כו תמוז, ה'תשפ"ו (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2026
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

מטות ב

200

שמעתיק לשון חז"ל ומוסיף ביאור (מדיילי):

אבל לענין השינוי הנ"ל (מהו ה"כתוב" שדרש ר' מאיר) – שהביא רש"י לימוד זה על פסוק אחר – בהכרח לומר⁵, שהיתה לפני רש"י גירסא אחרת בספרי⁶, ולפי אותה גירסא מדבר ר' מאיר בפסוק דידן בפ' מטות⁷.

אבל עדיין צריך ביאור: מדוע נקט רש"י דוקא גירסא זו, ולא הגירסא הנפוצה⁸ שר' מאיר קאי בפסוק דפ' חוקת?

201

ב. הרא"ם כתב לבאר⁹, דמאמר ר' מאיר בא בהמשך לדין הקודם הנלמד בספרי שם מ"ב, בחלל חרבי": "בא הכתוב

(5) שהרי אין מקום לומר שרש"י ישנה (שי"ן פתוחה, נו"ן סגולה) מקום דברי ר"מ!

(6) כ"ה לפי גירסת הגר"א בספרי, שר"מ מתחיל "א"צ הרי הוא אומר (בפרשתנו) וכל הורג נפש". אבל גירסתו אינה מתאמת לפרש"י, כי גורס בהמשך לשון הספרי, הורגו בדבר שאינו מקבל טומאה" (ראה מפרשי הספרי).

(7) כלשון רש"י (כולל ההוספה, ולמדך הכתוב .. עצמו) הובא גם בסמ"ג מ"ע רלא, וקאי על הפסוק שבפרשתנו, שאמרה תורה כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו". ובמשנה למלך הל' טומאת מת פ"ה ה"ג בד"ה עוד הביא ר"י – הביא כן בשם הספרי, אבל אפ"ל שמעתיק לשון רש"י (שמציינו מיד), ובפרט שמביא גם הוספה הנ"ל. וראה לקמן הערה 36.

(8) ראה מפרשי הספרי – כמה גירסאות בלשון הספרי (וראה גם ספרי הוצאת האראוויטץ שמביא מכמה דפוסים וכת"י), ובכולם – בא הספרי כביאור עה"פ דפ' חוקת (ולא עה"פ דפרשתנו).

(9) לפרש"י כאן – קרוב לסופו.

א. בפרשתנו מסופר בכתוב אודות הציווי ל"פקודי החיל" לאחר מלחמת מדין: "כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו גו"¹. ופירש רש"י: "כל הורג נפש – רבי מאיר אומר בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר. ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כאילו נוגע במת עצמו. או יכול אפילו זרק בו חץ והרגו תלמוד לומר וכל הנוגע² בחלל. מקיש הורג לנוגע מה נוגע ע"י חבורו אף הורג ע"י חבורו".

וצריך להבין: מקור מאמר ר' מאיר הוא בספרי, אבל בספרי שם לא הובאה דרשה זו על הפסוק "כל הורג נפש" דפרשתנו, אלא על הפסוק דלעיל בפ' חוקת³ – "(וכל אשר יגע ..) בחלל חרבי", ולשון הספרי "בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר" קאי על הכתוב בפ' חוקת.

ועוד: רש"י הוסיף על לשון הספרי, "ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כאילו נוגע במת עצמו"⁴.

והנה בנוגע להוספת רש"י יש לומר, שכוונתו להוסיף ביאור בדברי ר' מאיר (וכדמצינו בכמה מקומות בפירושו,

(1) לא, יט.

(2) כ"ה בדפוסים שלפנינו (הנוגע). ובדפוס א' וב' וכן בכת"י רש"י שתח"י (וכן הובא ברמב"ן ועוד מפרשי רש"י) – "נוגע". ובפשטות כצ"ל (בכפסוק).

(3) יט, טז.

(4) ובספרי שם לפנינו (במקום יתבות אלו) "שמטמא בהיסט". וראה רמב"ן ורא"ם כאן. לקמן בפנים סעיף ג, ובהערה 15.

שלדעת רש"י פירוש „בחלל חרב” הוא כפשוטו (של מקרא)¹², שהנגיעה היא בחלל, ולא בחרב (וטמא מטעם „חרב הרי הוא כחלל”) – כי שינוי פשט כגון דא הי' לרש"י ללמדנו בפירושו, כמובן –

דהיינו, ש„בחלל חרב” קאי בנגיעה במת שהוא חלל (שנהרג ע"י חרב, ואח"כ מוסיף הכתוב: או (אפילו) במת (סתם) או (אפילו) בעצם אדם – ד„אדם” כאן כולל הן חלל חרב והן מת סתם.

ועפ"ז – מאמר ר' מאיר שהביא רש"י בפרשתנו הוא דין בפני עצמו, ומה שכתב „בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר” היינו (לפי גירסת רש"י בספרי) אך ורק ה„כתוב” דידן („כל הורג נפש”) מבלי כל שייכות לפסוק „בחלל חרב”.

ובכלל – פשוטו של מקרא כאן הוא לכאורה: „כל (דהיינו כל אחד ואחד שהוא) הורג נפש” נטמא בטומאת מת, „כל הורג נפש”, הן בדבר המקבל טומאה והן בדבר שאינו מקבל טומאה, והן בחץ (שאינו בו נגיעה במת), „וכל (וגם כל מי שהוא) נוגע בחלל” (גם כשהנוגע אינו ה„הורג”).

וע"פ כל זה – מנין לרש"י בפשוטו של מקרא, ש„כל הורג נפש” פירושו דוקא „בהורג בדבר המקבל טומאה”, וזה גופא – דוקא כשהוא „בחבורי המת”?

ג. יש מפרשים, שרש"י סמך על מה שכתב בסיום פירושו „או יכול אפילו זרק בו חץ והרגו תלמוד לומר וכל

ולימד על החרב (שנגעה במת) שטמאה טומאת ז' והנוגע בה טמא טומאת ז" (– „חרכי הרי הוא כחלל”). ועל זה מוסיף ר' מאיר ומחדש, שמהפסוק דידן – „כל הורג נפש” – ילפינו, ד„לאו דוקא חרב אלא כל דבר המקבל טומאה” דינו הוא ש„הכלי מטמא בחבורי המת כאילו נוגע במת עצמו”. ומהאי טעמא הביאו רש"י בפסוק דידן ולא בפסוק „בחלל חרב”, כי הראי' ד„לאו דוקא חרב אלא כל דבר המקבל טומאה” היא מ„כל הורג נפש” שבפרשתנו.

אבל קשה לפרש כן דברי רש"י (שלפי פשוטו של מקרא, דרשת ר' מאיר (שהובאה בפירושו רש"י) שייכת (ובאה בהמשך) לדין „חרב הרי הוא כחלל”) – כי לפי זה הרי (עיקר) חידושו של ר' מאיר הוא ד„לאו דוקא חרב” אלא „כל דבר המקבל טומאה”, ואילו מהלשון בפירושו רש"י „בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר” משמע, שר' מאיר בא [לא לרבות „כל דבר המקבל טומאה” (ולא „חרב” בלבד), אלא להיפך –] למעט, שהכתוב מדבר רק ב„הורג בדבר המקבל טומאה” (ולא בהורג סתם, על ידי איזה דבר שהוא).

ועוד: בפירושו רש"י כאן לא נזכר כלל הדין שהחרב טמאה טומאת שבעה, „חרב הרי הוא כחלל”. ויתר על כן: גם בפסוק „בחלל חרב” (בפ' חוקת) לא פירש רש"י מאומה. ומזה מוכח,

(10) לשון חז"ל – פסחים יד, ריש ע"ב (ובר"ח שם – מספרי). וש"נ.

(11) נוסף ע"ז שפשטות לשון רש"י היא שאמירת ר"מ היא על התיבות „כל הורג נפש”.

(12) כבהמשך הכתוב: בעצם אדם.

ואדרבה: כיון שבפסוק נאמר „כל הורג נפש“, מסתבר „כנל“ שבא הכתוב לכלול בזה אופנים רבים „הורג נפש“ ככל האפשר, ולכן לכאורה ניחא יותר לפרש, שהכתוב מדבר ב„טומאת היסט“ השייכת בכל דבר (הן בדבר המקבל טומאה והן בדבר שאינו מקבל טומאה), מלפרש דקאי דוקא בהורג בדבר המקבל טומאה.

(ב) אפילו על הפרט השני – שהמדובר כאן הוא דוקא בטומאה בחיבורין – קשה לומר שההיקש הוא יסוד הכרחי בפשוטו של מקרא, שהרי אפשר לפרש בפשטות (כנל), שכוונת הפסוק היא לבי' אופנים שונים בטומאת מת: ע"י „הורג נפש“ או ע"י „נוגע בחלל“. ובפרט שבפסוק נאמר „כל הורג נפש“ (כנל), שפירושו (בפשטות) – כל אדם ואדם ההורג נפש, ולא דוקא מי שנוגע במת בחיבורין בשעת ההריגה.

(ג) פשט הלשון בספרי, ובפרט בפירוש רש"י, הוא ש„דברו בהוזה“, שבמלחמת מדין היתה (גם) מציאות ד„זרק בו חץ“. וכדרך המלחמות – בחרבי (ודכוותי) ובקשתי (ודכוותי).

וע"פ הנ"ל נמצא, שעל אנשי המלחמה יורי החצים לא קאי הכתוב „ואתם חנו גו“, אע"פ שגם הם היו בכלל „ועתה הרגו גו“!

(ד) כבר נתבאר כמה פעמים, שגם התיבות שב„דיבור-המתחיל“ דפירוש רש"י הן בדיוק. ובנדון דידן, כיון שהעתיק רש"י מן הכתוב רק את התיבות „כל הורג נפש“ (והמשך הכתוב „וכל נוגע בחלל“ – לא זו בלבד שלא הביאו, אלא גם לא רמזו לו ב„וגו“, והזכירו רק בסיום פירושו),

נוגע בחלל מקיש הורג לנוגע מה נוגע על ידי חבורו אף הורג ע"י חבורו; וכיון שטומאת ה„הורג“ היא דוקא ע"י חבורו, שע"י שהדבר ההורג נוגע במת נטמא ומטמא את ההורג (הכלי מטמא אדם בחיבורי המת כאילו נוגע במת עצמו) – על כן בהכרח שיהי' זה דבר המקבל טומאה (כי אם הדבר ההורג נשאר טהור, היאך יוכל דבר שאפשר להיות טמא ובכל זאת נשאר טהור – להביא את הטומאה ולטמא את ההורג).

אבל דוחק גדול ביותר לפרש שכל יסודו של פירוש רש"י הוא ההיקש ד„הורג לנוגע“¹³ – שהרי:

(א) היקש זה מכריח רק שמדובר כאן אודות טומאה בחיבורין (ולא באופן ד„זרק בו חץ“), אבל לא שהדבר המחבר צריך להיות „דבר המקבל טומאה“, שהרי אפשר לפרש (כדעת הרמב"ן¹⁴) שטומאת כל הורג נפש היא מחמת היסט¹⁵ (ע"י שגורם שהמת יזוז ממקומו)¹⁶, דידן היסט הוא גם בדבר שאינו מקבל טומאה.

(13) משא"כ בבחי' פרשתנו עה"פ שמפרש „כל הורג נפש ונגע בו ע"י חבור חרב דומיא דנוגע להוציא הזורק בו חץ והרגו שלא נטמא.“ (14) עה"פ כאן.

(15) אלא שלהרמב"ן כ"ה „לשונם בספרי“ וכמו שהוא לפנינו (כנל הערה 4). „אבל מדברי רש"י נראה שלא הי' כתוב בספרי אלא בהורגו בדבר המקבל טומאה הכ' מדבר אבל לא הי' כתוב בו שטמא בהיסט“ (רא"ם כאן).

אבל מ"מ אפשר לפרש כן דברי ר"מ (וכדלקמן בפנים), ובפרט שבא בהמשך להשקו"ט והק"ו דהמת מטמא בהיסט.

(16) להעיר שטומאת היסט נזכר בפרש"י לפנ"ז (מצורע טו, יב). אלא דשם מדובר שהטמא (הזב) הייסט דבר טהור.

[ואע"פ שבלימוד ע"ד ההלכה אין מקום אפילו לקס"ד כזו, כמו שכתב הרמב"ם²⁰, "הרי הוא אומר כל הורג נפש... וכי תעלה על דעתך שזה ירה חץ והרג... נטמא שבעת ימים אלא כו" (כדלקמן סעיף ח) – הרי ע"ד הפשט יש מקום לומר, שכיון שההורג את הנפש יוצר בהריגתו מציאות ד(אבי אבות ה)טומאה, הריהו נטמא בעצמו].

204

וקשה: ב'פ' חוקת לא נזכר כלל אופן כזה בטומאת מת. ואם זהו סוג חדש בטומאה – מדוע לא נמנה סוג זה לעיל בין שאר הדינים ("זאת התורה גוי") טומאת מת?

וקושי זה בא רש"י ליישב רש"י בפירושו, דאין הכי נמי: לא נתחדש כאן סוג חדש בטומאה, אלא זהו אחד מסוגי הטומאה שכבר נמנו לעיל:

"בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר, ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כאילו נוגע במת עצמו": הטומאה ד"כל הורג נפש" – "הורג בדבר המקבל טומאה" – היא פרט בטומאת חגג, שכבר נתפרשה לעיל [ויתר על כן: לעיל למדנו²¹, שאפילו נגיעה, בקבר" מטמאת, ולפי א' הפירושים ברש"י (על לשון הפסוק²² "על פני השדה") – אפילו הנוגע ב"גולל ודופק" – אך כאן (בפ' מטות) מגלה הכתוב ומפרט, שדין כל כלי הנוגע במת הוא, "כאילו נוגע במת עצמו" (כשיש "חבורי המת").

ה. ענין נוסף שמיישב רש"י בהוספה זו (על לשון הספרי) – "ולמדך

משמע, שיסוד פירוש רש"י זה, ש"בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר, ולמדך הכתוב כו" – הוא (לא) מהמשך הכתוב, "וכל נוגע בחלל", (אלא) רק מרישי דקרא – "כל הורג נפש".

[ומה שסיים רש"י דבריו "או יכול אפילו זרק בו חץ כו' מקיש הורג לנוגע כו" – זהו ענין נוסף²³: אפילו לאחר שידוע לנו ש"בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר" וש"הכלי מטמא אדם... כאילו נוגע במת עצמו" (וההכרח על זה הוא מ"כל הורג נפש") – עדיין יש מקום לפרש ש"אפילו זרק בו חץ והרגו" יהא טמא, ודבר זה נשלל ע"י ההיקש, כדלקמן].

ד. והביאור בזה:

לפי פשוטו של מקרא, המכוון בפסוק "ואתם חנו גוי' כל הורג נפש גוי" הוא – אזהרה בעת שהדבר נוגע לפועל. כלומר: לעיל ב'פ' חוקת צוה הקב"ה את משה על כל הדינים השייכים לטומאת מת ("את התורה גוי"¹⁸); ובפרשתנו נאמרו דינים אלו בשעת מעשה¹⁹, כאזהרה לאנשי החיל, שיקיימו את הדינים (דפ' חוקת) בפועל.

אלא שעפ"ז מתעוררת תמיהה גדולה בפסוק דידן: מלשון הפסוק "כל הורג נפש" משמע בפשטות, שכל הורג נפש נטמא בטומאת מת, דהיינו שהטומאה אינה תוצאה מנגיעה במת או שהי" באוהל המת, אלא עצם מעשה הריגת נפש מטמא את ההורג.

(17) ראה לקמן הערה 29 בנוגע לתיבת "או" שבפרש"י.

(18) חוקת יט, יד ואילך.

(19) ע"ד פרש"י לפני זה (בהעלותך ט, ד).

(20) הל' טומאת מת פ"ה ה"ג.

(21) חוקת שם, טז.

205 וכל אשר יגע . . בחלל חרב", לא הי' הדבר קשה כל כך – דמאחר שהכתוב מדבר בנגיעה, "בחלל חרב", יש מקום לומר שבזה מרמז שאפילו כשהנגיעה היא בחרב (שנגעה בחלל) טמא טומאת שבעה;

אבל כיון שהדין נלמד מן הפסוק "כל הורג נפש" – ובפסוק זה לא נזכר כלל "כלי" שהרג בו – קשה, איך יתכן לומר שהכתוב מלמדנו חידוש אודות הכלי בשעה ש, "העיקר חסר" בלשון, "כל הורג נפש"!

ולכן דייק רש"י בלשונו וכתב "שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כאילו נוגע במת עצמו": מה שנתחדש כאן אינו דין בנוגע לכלי – שהכלי מקבל תוקף דאבי אבות הטומאה (ע"ד משכב הזב, שהמשכב, נעשה אב הטומאה) – אלא הדין שהאדם הוי "כאילו נוגע במת עצמו"²⁴: עי"ז שנוגע בכלי בחבורי המת, נחשב הדבר לנגיעה במת עצמו²⁵.

24 עפ"ז יומתק לשון רש"י, "כאילו נוגע במת עצמו", דמשמע שהפירוש בזה, שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כאילו נוגע אז במת עצמו, משא"כ הלשון, "כאילו נגע* במת עצמו" משמעו, שהמדובר בדין טומאה, שהכלי מטמא אדם באותו האופן כאילו נגע מת.

25 להעיר מג"א חוקת שם גבי גולל ודופק, דהוי כאילו נגע במת, "לא שיהי' טומאה בגוף הגולל ודופק אלא הוי כאילו נגע במת עצמו". עיי"ש. ולפי דבריו, גם פרט זה דטומאה בחבורין הוי כאילו נוגע במת עצמו, אינו חידוש ממש בפרשתנו, כ"א – דאמרינן זה גם בכל הכלים (המקבלים טומאה), לא רק דברים המיוחדים למת ולקבורתו.

(* אבל כן הובא לשון רש"י ברמב"ן. וכ"ה בדפוס א' וב' וכת"י רש"י שתת"י, אבל בדפוסים שלפנינו, נוגע".

הכתוב שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כאילו נוגע במת עצמו":

לולא ההוספה היינו יכולים לפרש, שמה שה"הורג בדבר המקבל טומאה" נטמא בטומאת מת, הרי זה משום שהכלי הנוגע במת נעשה אבי אבות הטומאה (כמו המת עצמו), וממילא מטמא הוא את האדם הנוגע בו בטומאת מת.

וע"ד שמצינו ע"פ הלכה, ד"חרב הרי הוא כחלל", היינו שהחרב מקבלת את אותו תוקף הטומאה כמו ה"חלל" עצמו²²; ועד"ז מצינו – גם בפשוטו של מקרא – בטומאת זב, שמשכב (ומושב) הזב, נעשה אב הטומאה (כמו הזב עצמו) לטמא אדם לטמא בגדים²³.

– ועד"ז הי' אפשר לומר ב"הורג בדבר המקבל טומאה", שה"כלי" נעשה אבי אבות הטומאה.

אבל רש"י לא סבירא לי' הכי, כי לפי זה נמצא, שהחידוש בפסוק, "כל הורג נפש" הוא כלפי הכלי הנוגע במת (שהכלי מקבל את התוקף דאבי אבות הטומאה) – ואין הדבר מחוור: היכן נתבאר חידוש זה בתיבות, "כל הורג נפש"?

אילו היינו למדים דין זה מן הפסוק

22 במגע כמת אבל לא במשא ובאהל (רמב"ם הל' טומאת מת שם ה"ט וי"ג); או שטמא במגע ובמשא אבל לא באהל (רמב"ן חוקת שם, טז); או שטמאים כמת עצמו במגע ובמשא ובאהל (תוד"ה חרב (נזיר נג, ב) וד"ה כי קאמר (חולין עא, סע"ב ואילך)). וכן מחלוקת אם זה רק בכלי מתכות או בכל כלי שטף – ראה רמב"ם וראב"ד הל' טומאת מת שם ה"ג. מל"מ שם ד"ה ודע. מפרשי הספרי חוקת שם. ובכ"מ. ואכ"מ.

23 פרש"י מצורע טו, ה.

והרגו": כיון שאפילו באופן של נגיעה ככלי, "בחבורי המת" הנה הנגיעה במת היא (לא נגיעת גוף האדם במת, אלא) רק בזה שבא האדם בקשר עם המת (באמצעות הכלי) – יש מקום לומר, שאף אם "זרק בו חץ והרגו" יהא הדין כן²⁷, שהרי גם באופן זה בא האדם במגע עם המת – ע"י "כחו"²⁸ שישנו בחץ²⁹.

ועל זה כתב רש"י, תלמוד לומר וכל נוגע בחלל, מקיש הורג לנוגע, מה נוגע ע"י חבורו אף הורג ע"י חבורו: מאחר שגם טומאת ה"הורג" היא (לא סוג טומאה מצד מעשה ההריגה, אלא) מצד דין טומאת מגע, מסתבר

27 עפ"י תומתק הגירסא בכמה כתי"י רש"י (שתח"י), וכ"ה ברמב"ן כאן – "יכול אפילו זרק בו כו" (בלי תיבת "או"), כי הקס"ד דאפילו זרק בו חץ והרגו אינה בניגוד למ"ש לפניו, אלא בא בהמשך לו, למדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כו" יכול אפילו זרק בו חץ כו", דהו"א דגם בזה אמרינן שהוא כענין חבורי המת. וראה הערה 29.

28 במכש"כ וק"ו מכי תצא אש ומצאה גו' שלם גו' לפי שלא שומר כו' (משפטים כב, ה ובפרש"י שם) וכאן הרי זרק את החץ.

29 עפ"י נמצא דהקס"ד, "או" יכול אפילו זרק בו חץ כו" שולל רק סיום דברי רש"י (שמטמא דוקא, בחבורי המת" ממש), אבל לא התחלת דברי ר"מ "בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר" – כי מכיון שהקס"ד היא שיטמא מדין טומאת מגע מובן שזהו דוקא אם ה"נגיעה" היא ע"י דבר המקבל טומאה [וראה לקמן סעיף ח, שלכן נקט רש"י דוגמא מ"זרק בו חץ" דוקא, שהוא דבר המקבל טומאה].

ולכן מלמדנו הכתוב דין זה בלשון "כל הורג נפש" – המדגישה את פעולת האדם ואת הקשר שלו עם המת – כי קשר זה בין ההורג נפש והמת, זה שההורג בא במגע עם המת (ע"י הכלי), יוצר את הטומאה, "כאילו נוגע במת עצמו".

ו. ע"פ הנ"ל יוכן ההמשך בפירוש רש"י: "או יכול אפילו זרק בו חץ והרגו תלמוד לומר וכל נוגע בחלל מקיש כו" – דלכאורה (אע"פ שנאמר "כל") מאי קא משמע לך?

– הרא"ם²⁶ כתב, שסברת הקס"ד ש"אפילו הרג בו חץ והרגו" יהא טמא היא – "שמא אינו מטמא את ההורג מפני נגיעתו אלא מפני הריגתו" – כולל אפילו באופן ד"זרק בו חץ".

אבל ע"פ הנ"ל מובן, שסברא כזו (שהטומאה באה מצד ההריגה) אין לה מקום מעיקרא בפשוטו של מקרא, כי משמעות הדבר לפי זה היא שנתחדש כאן אופן חדש בטומאת מת, כנ"ל ס"ד; וגם דוחק לומר, שכוונת רש"י בדבריו רק להביא תוספת רא"י (שהטומאה אינה באה מצד ההריגה) מההיקש דהורג לנוגע –

אלא ביאור הדבר הוא: כיון שהטומאה ד"כל הורג נפש" היא מצד זה דהוי "כאילו נגע במת עצמו", הרי נמצא, שבטומאת מת אין צורך ב"נגיעה" כפשוטה, של גוף האדם במת, אלא די בזה שבא במגע עם המת באמצעות הכלי, שגם זה נחשב "כאילו נוגע במת עצמו".

וממילא – "אפילו זרק בו חץ

(* ובדפוס רש"י שלפנינו, "או יכול אפילו" וכ"ה בכמה כתי"י רש"י (שתח"י). בדפוס ראשון, "או אפילו", ובדפוס שני, "או אינו אלא אפילו".

(* ראה שוה"ג להערה 27.

(26) בפרש"י כאן קרוב לסופו.

יוצרת הנגיעה בכלי "קירוב" (חיבור) עם המת, ולפיכך הוי "כאילו נוגע במת עצמו" (ע"ד "גרמיי", כנ"ל, שנחשב כהיזק בידיים); משא"כ באופן ד"זרק בו חץ", שהכח בא במגע עם המת בהפסק מקום כו"כ³³, לא הוי "כאילו נוגע במת עצמו".

ח. וכאן רואים אנו – ב"ענינים מופלאים ע"ד ההלכה" – את החילוק בין (לשון) רש"י ו(לשון) הרמב"ם בנדון זה:

הענין שבסיום פירוש רש"י – "יכול אפילו זרק בו חץ כו" – הובא ברמב"ם³⁴, אבל בג' שינויים (עיקריים), וזה לשונו: הרי הוא אומר כל הורג נפש וכל נוגע בחלל וכי תעלה על דעתך שזה ירה חץ והרג או זרק אבן והרג נטמא שבעת ימים, אלא כו"ל.

א) שינוי הכי תמוה: הרמב"ם כתב "וכי תעלה על דעתך" (וממילא אין צורך כלל ב"היקש" על זה (שאכן אין הרמב"ם מביאו)), דהיינו שזוהי מילתא דתמיהא שאין לה מלכתחילה שום מקום בסברא (כנ"ל סעיף ד) – דלא כברש"י (וספרי): "יכול אפילו³⁵ זרק כו" תלמוד לומר וכל נוגע בחלל מקיש כו", דהיינו שיש יכולת וקס"ד ש, זרק בו חץ" יהא נטמא בטומאת מת, ויש צורך להזקק להיקש ד"הורג לנוגע" כדי לשלול סברא זו.

לומר, שהטומאה ד"כל הורג נפש" היא באותו אופן ד"כל נוגע בחלל" (שנזכר עמו בהמשך אחד) – "מה נוגע ע"י חבורו אף הורג ע"י חבורו".

ז. ועדיין יכול "תלמיד ממולח" לשאול: מכיון שבשני הנדונים, הן ב"חבורי המת" והן ב"זרק בו חץ והרגו", הרי הנגיעה במת (אינה נגיעה כפשוטה, אלא) רק ב"חיבור" הנוצר ע"י דבר אחר – דרושה הסברה: סוף-סוף מהו החילוק בין שני אופני החיבור, שדוקא באופן הראשון נטמא בטומאת מת?

– ומרמז רש"י ההסברה בזה בהביאו את שם בעל המאמר, ר' מאיר: בגמרא³⁶ הובא כלל, דר' מאיר דאין דיני דגרמי. כלומר: אף דקיימא לן³⁷ גרמא בנזקין פטור, סבירא ל' לר' מאיר שאם הגרם הוא באופן ד"גרמיי", הרי זה כאילו הזיק בידיים ממש ומחוייב לשלם על הנזק.

נקודת החילוק בין "גרמא" ל"גרמיי" היא³²: "גרמא" פירושו, שהנזק נגרם באופן שיש בו ריחוק, במקום או בזמן, בין פעולת המזיק ובין ההיזק בפועל; משא"כ "גרמיי" פירושו, שההיזק נפעל בקירוב (מקום וזמן) לפעולת האדם.

ועד"ז בעניננו: אף שבשני האופנים, הן ב"חבורי המת" והן ב"זרק בו חץ והרגו", אין כאן אלא חיבור ושייכות עם המת ע"י דבר אחר, אעפ"כ יש ביניהם חילוק עיקרי: ב"חבורי המת"

(33) ושאני באש (ראה לעיל הערה 28) שהתוצאה והעונש בחוץ ממנו (ממונו), משא"כ טומאה ה"ז בו.

(34) ה'ל' טומאת מת שם ה"ג. ובכס"מ שם: בטיפרי פרשת חוקת.

(35) בספרי "או אפילו" כדפוס ראשון הנ"ל (שוה"ג להערה 27).

(30) ב"ק ק, א.

(31) שם ס, א. כ"ב כב, ב. ובכ"מ. וראה בהנסמן בהערה הבאה.

(32) ראה בפרטיות אנציקלופד" תלמודית ערך גרמא בנזקין ס"א. וש"נ.

והביא את הדין ד"כל הורג נפש" בהלכה ד"החרב כמת"³⁹, והוא הדין לשאר כלים בין כלי מתכות כו", ש"הרי הן לנוגע בהן כנוגע במת עצמו מה המת מטמא כו' אף כלים שנטמאו במת הם והכלים או האדם שיגע בהן טמאין טומאת שבעה" –

לא הביא אפילו קס"ד ויכולת ("יכול") ש"זרק בו חץ והרגו" יהא טמא מצד ה"חיבור" בין ההורג לנהרג; אלא כתב "וכי תעלה על דעתך כו" – היינו ששולל מעיקרא הסברא, שעצם מעשה ההריגה גורם טומאה. ולכן כתב:

(א) "וכי תעלה על דעתך" – כי זוהי (ע"ד ההלכה) סברא שאין לה מקום מלכתחילה.

(ב) "ירה חץ והרג" (ולא – . . . בו . . . והרגו") – כי מה שנוגע כאן אינו השייכות והפעולה בנהרג, אלא עצם מעשה ההריגה.

(ג) הוסיף את הדוגמא ד"זרק אבן", שאינה דבר המקבל טומאה – להדגיש, שבא לשלול את הסברא שהטומאה באה מצד עצם מעשה ההריגה, שבזה

זה השני במת עצמו". וראה כס"מ ומל"מ שם בארוכה.

ולהעיר מלשון הרמב"ם שם ה"ה "או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת פטור כמו שביארנו בהלכות ביאת מקדש כו", אבל בהל' ביאת מקדש פ"ג הט"ו כתב "או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת כו", ועד"ז בהל' גזירות פ"ז ה"ח "או בכלים הנוגעים במת כו" (וראה כס"מ ולח"מ שם). ואכ"מ.

(39) כ"ה לשון הרמב"ם בהל' טומאת מת שם ה"ג, ולא כלשון הש"ס (הנ"ל הערה 10), "חרב הרי הוא כחלל". ולמד זה, שנאמר בחלל חרב או במת". משא"כ בפי"ה"מ אהלות פ"א מ"ב. וראה ספרי דבי רב לספרי חוקת שם.

(ב) הרמב"ם הוסיף דוגמא – "או זרק אבן והרג"³⁶.

(ג) ברש"י (וספרי) איתא "זרק בו חץ" והרגו" – ואילו הרמב"ם כתב "ירה חץ והרג או זרק אבן והרג", ולא נזכר הנהרג.

וע"פ הנ"ל יש לומר, שהשינויים הנ"ל הא בהא תליא:

הקס"ד בפירוש רש"י ש"זרק בו חץ והרגו" יהא טמא בטומאת מת, הוא משום שיש בזה גדר דטומאת מגע (כאילו נוגע במת עצמו), מצד ה"חיבור" שבין כח האדם והמת, כנ"ל בארוכה. ולפיכך:

(א) הדיוק כאן הוא "זרק בו חץ והרגו" – באופן המדגיש את השייכות בין ההורג נפש והמת.

(ב) הדוגמא היא דוקא מ"זרק בו חץ" (ולא – "אבן"), שהוא דבר המקבל טומאה. דכיון שהקס"ד היא שיהא טמא בטומאת מגע, מובן שזה שייך רק ב"הורג בדבר המקבל טומאה" (שהמגע הוא באמצעות דבר המקבל טומאה).

(ג) אכן יש מקום לקס"ד כזו – "יכול אפילו כו" – וכדי לשלול זאת יש צורך בהיקש.

משא"כ הרמב"ם, דלא סבירא לי' דטומאה בחיבורין היא מן התורה³⁸ –

(36) במל"מ שם ד"ה ומ"ש מנין, וכמו שדרשו בספרי וכי תעלה על דעתך כו" (כלשון הרמב"ם). ובדפוסו וכת"י הספרי שנסמנו בספרי הנ"ל (הערה 8) ליתא גירסא זו. וראה לעיל הערה 7.

(37) בספרי "זרק בו החץ".

(38) שכתב שם בהלכה ב, אבל מדברי סופרים הנוגע במת ונגע באדם אחר ועדיין הוא מחובר במת שניהם טמאים טומאת שבעה וכאילו נגע

הרי בצד הקדושה אין הדבר כן⁴²:
 כדי להיות „נדבק בשכינה ממש”⁴³ די
 שיהא האדם זבוק בתלמידי חכמים
 בשייכות איזו שתהי, וכדאיתא
 בגמרא⁴⁴ „כל המשיא בתו לת”ח
 והעושה פרקמטיא לת”ח והמהנה ת”ח
 מנכסיו”⁴⁵ הרי זה פועל בו „כאילו
 מדבק בשכינה (ממש)”,

ומתקיים בו „ואתם הדבקים בה/
 אלקיכם חיים כולכם היום”⁴⁶.

(משיחת פ”ט מסו”מ תשמ”ב)

אין נפקא-מינה אם זהו ע”י דבר
 המקבל טומאה אם לאו.

ט. מיינה של תורה שבפירוש רש”י:

כשם שכן הוא ד„היפך הטוב”,
 בנוגע לטומאה, ש„הכלי מטמא אדם
 בחבורי המת כאילו נוגע במת עצמו”,
 עד”ז הוא בצד הטוב, בנוגע לקדושה
 וטהרה, שע”י דביקות בתלמידי חכמים
 „מעלה עליו הכתוב כאילו נדבק
 בשכינה ממש”⁴⁰.

ואדרבה: כיון ש„מרובה מדה טובה
 ממדת פורענות”⁴¹, מובן, שאע”פ
 שבנוגע לטומאה הנה „גרמא” – קשר
 „רחוק” לענין החטא והטומאה – אינו
 פועל באדם שתדבק בו טומאה (אלא
 „בחבורין” דוקא),

209

(42) ראה סנהדרין סד, א ועיון יעקב (לע”י)
 שם.

(43) כ”ה בתניא שם. ובכתובות: מדבק
 בשכינה (וליתא תיבת „ממש”).

(44) כתובות שם.

(45) וברמב”ם שם „לפיכך צריך אדם
 להשתדל שישא בת תלמיד חכם וישא בתו לת”ח
 ולאכול ולשתות עם תלמידי חכמים ולעשות
 פרקמטיא לת”ח ולהתחבר להן בכל מיני חבור
 כו”ו. וראה לשונו בסהמ”צ שם.

(46) ואתחנן ד, ד – הובא בכתובות
 ובסנהדרין שם.

(40) תניא ספ”ב, ע”פ כתובות קיא, ב. ספרי
 עקב יא, כב. רמב”ם הל’ דעות פ”ו ה”ב. סהמ”צ
 מ”ע ו’.

(41) סוטה יא, א.

